

KAREL TOMAN
SLUNEČNÍ HODINY

Obsah

Sluneční hodiny

Smutek diletantů

Píseň

Opatrná panna

V říjnu

Mladému slunci

Sentimentalita

Maják

Stará alegorie podzimu

Hlas noci

Paříž

Tuláci

Fischamend

Denní cesta

Hedva

Poutnice

Sluneční hodiny

Dům v rozvalinách. Po děravých zdech
se rozlez žravý mech
a lišejníků cizopasná cháska.

Na dvoře bují kokotice
a prales kopřiv. Studna otrávená
je napajedlo krys.

A chorá jabloň, bleskem rozražená,
neví, zda kvetla kdys.

V dnech jasných padnou hvízdající
stehlíci v rummy. V zářných slunných dnech
ožije oblouk hodin v průčelí,
a po něm rozmarný a veselý
stín času tančí
a recituje vážně nebesům:
Sine sole nihil sum.

Neb vše je maska.

Smutek diletantů

V jediný krystal, v jeden květ,
v jedinou hlavu, plavou nebo snědou,
klíč našich životů je vklet.

A v jeden hrozen nalita
žhne vroucná síla země. Pozdě, s bédou,
poznání v srdce zavítá.

Jak plály v slunci vinice!
Ve zlatém slunci hrozny pokoušely
a rtů a číší tisíce.

Smály se zvučně rozpakům
ženy, jež znalé, hlasem rozechvěly
a zapálily našim snům,

by nezbloudily, maják očí svých,
na vonných rytmech nader uhýčkaly
svědomí zbabělých.

Vinice zpustly, zadul chlad
a do bronzových listů větry svály
žen zanechaný bílý šat.

Rozbity číše, zahořklo
sladké kdys víno polibků i révy
a matně kmitá střepů sklo.

Vzduch zšedl. Pová bůh či zem,
kdy velká radost vítězná se zjeví,
jež osou jest a osudem?

Neb v jeden krystal, v jeden květ,
v jedinou hlavu, plavou nebo snědou,
klíč našich životů je vklet.

Píseň

Ztratila prsten v lese,
a hledáme ho dva.
A v jejích očích se třese
hněv, lítost a pomluva.

— Můj prstýnek měl opál
a zapad v hluboký mech.
Uzříš-li ty ten opál,
v mechu jej ležet nech.

Je chladný. Studil by tě.
Tak jako srdce mé. —
Dvě velké slzy skrytě
v zrak tryskly jí. — Půjdem?

Světlušky zaplály v mechu
a šerem kmitají.
Ó srdce, kdy najdeme střechu,
kde rádi nás vítají?

Opatrná panna

Počítáš noci, platoniku,
zříš s pýchou rozkvétat své ctnosti keř?
Má tmavá růže voní —
proč váháš sáhnout po ní,
ó platoniku?
Noci se svěř.

Lyšaji v noci, platoniku,
bijí ti do oken, vrážejí v keř.
Tma, země, nebe svádí
tvé poustevnické mládí,
ó platoniku.
Noci se svěř.

V říjnu

V ponurý večer planou svítlny
třesavou rozteklou hrou.
Tys hovorná dnes, a já nesdílný.
Pochyby s vírou se prou.

Poslední bouře v dálce usíná,
zakrouží sežloutlý list.
A přichází i naše hodina.
Jsi jista? Jsem já si jist?

Sblížením plachým vteřin míjivých
koho jsme ranili, víš?
Jak tryskla krví do mlh šedivých
ta srdce puklého číš!

Ovhlá mříže hrobu vzpíná sem
po tobě náručí chlad.
(Ty zhaslé oči temným pod vlasem
znaly tak horoucně plát.)

— Dej mír a pokoj mrtvým, podzime,
nám živým naději dej
a snu, jež na dně duše nosíme,
do jara dozrátí přej.

Mladému slunci

Mladému slunci nahá zem
prudce se oddávala v březnu
a tiché hlasy slyšel jsem,
když tobě říci přišel jsem:
Ztratil jsem klíč a již ho nenaleznu.

V úvalech loňské listí tlí
a pod ním pučí květy v březnu.
Já chorý, zcizený a mdlý,
míst nepoznal, kudy jsme šli.
Ztratil jsem klíč a již ho nenaleznu.

Jak chvěla se tvá ruka v mých
v ten mlžný večer v časném březnu!

Den spravedlivý přišel, stih
mě zamlklý soud očí tvých.
Ztratil jsem klíč a již ho nenaleznu.

Sentimentalita

Frivolní láska, kterou vítr hnal
jak babí léto v jeseni,
ulpěla na mém srdci. Pad v ně žal
a žádostivé tesknění.

A když pak chladné větry zavály
ve zrádně zešeřelý den,
odlétla s lehkým smíchem do dáli,
a mně zbyl ironický sen

o polibcích, jež krutou vášní žhnou,
a o hře očí stmívavých.

A bolest rostla vlnou tajemnou,
a na rtech povad zpěv a smích.

Mé smutné srdce zádumčivě lká,
v tmě jeho slunce nesvítí.

Hlas lásky frivolní zní zdaleka.

A se srdce ji nelze, nelze setřítí.

Maják

Půl věznice a zpola hlásná věž,
na břehu písčitém ční k nebesům
pochmurný maják. Pro hovor svých dum
v něm důvěrného druha nalezněš.

V samotě bezcitné chce duše snít,
ve věži kamenné a železné,

vesmírné moci vzdána vítězné,
hra světél jen, vln rozechvělý kmit.

Tvé drobné žaly moře zelené
pochová tiše v něhu měkkých řas,
a zapomeneš zemi, prostor, čas,
když démantová noc svět překlene.

Stará alegorie podzimu

Rozmarný zlatník listy vytepal
ze zlata, bronzu, ze zamžené mědi,
je do trav rozhodil a větrům, dětem dal,
k hrám jejich zasněn hledí.

V měsíčních nocech, starý hudebník,
pro rozkoš hraje, střídá housle s flétnou
a hraje milencům a chytá ptáků vzlyk,
když výškou k jihu létanou.

A básník soucitný, jenž ztavil křeč
zrad, žalů, zklamání, jež srdce drtí,
na rosu rytmičkou a v křišťálovou řeč,
sní o smíření v smrti.

Hlas noci

Město tě volá, odbojného syna,
ó slyš.

Ať kladivo jsi, nebo kovadlina,
ty zniš.

Odvěká píseň, boj a věčné drama
hrá v tmách,

a tvoje duše žítí chce je sama
a v snách?

Milion tónů v symfonii splývá
a hřmí.

Z doupěte vyjdi: život světa zpívá
z mé tmy.

Paříž

Polední prudké slunce lije
žár bílý v dlažbu. Melodie
uspaná fádni vzduchem chví.
A mezi břehy šedých domů
proud povozů se chvatně řítí
a mužů dav a žen, jimž nítí
zornice svaté šílenství.

Vteřino světla, hřej a zpívej!
Květino lidská, kveť a kývej
věčnému slunci vděčně vstříc!
V aleji starých vážných stromů
chlad líbá čela orosená,
a muži ruku stiskne žena,
po práci živě žvatlajíc.

A v parků zelený tón tmavý
zní pyšným skoupým hymnem slávy
bronz děl v pomníky přelítý.
Ctnost, síla, zločin. Krev a zlato.
Tak mluví Bastila i křeče
Lva belfortského, krev z nich teče,
hlas minulosti veliký.

Než dosní duše sen ten rudý,
tvé lampy vzplály, tvoje bludy,
tvůj chaos marnivý se zdvih.
Hmyz Evropy i Ameriky
a hmyz všech pěti dílů světa
opilý, omámený létá
kol světél tvých, kol světél tvých!

V zrcadlo žluté mění nebe
tvá noc, bys mohlo zhlížet sebe
a ironicky pak se smát,
ó město! Chladné alkoholy,
i ženy tvoje omamují
a krev i mozek otravují,
však nutno pít a jedy sát.

Když v chladném jitru vposled vzplane
tvá vize v hlavě mdlé a štvané,
jde poutník s láskou k domovu.
Z tvé kouzelné se napil šťávy,
tvůj fluid vstřebal, tvoje síly,
umění tvého přelud bílý,
však nevrací se poznovu.

Tuláci

Jdou světem, polní lilie,
s nevinnou duší apoštolů.
Žne každý, třeba nesije,
k plnému časem sednou stolu
a dobrá Marta s Marií
sklenici vína nalijí
a v bohu radují se spolu.

Zem pro jich zraky obléká
převonné měkké roucho zjara,
zem něžně uspí člověka,
když z vody měsíc vstal a pára.
Na březích povídacích řek,
v poduškách pružných vojtěšek
zpěv tichý probouzí vlast stará.

V něm šumí mládím Vltava,
zasněně plynou vlny Rýna,
v něm pláče bolest dumavá
a tesknota, jež neusíná:
„Ó řekni, zda jsi místo znal,
kde ruský mužik nestrádal?“
Noc mlčí jen, noc pohostinná.

Jdou létem, pocelují klas
a ušlápnouti květ se chrání
a drahý sen svůj snují zas
o říši míru, požehnání.
Míjejí města, která žhnou
do nocí září světelnou,
milenci lesů, luk a strání.

Kvas prudký jiným v duši pad
a roste, bují, kypí v hrudi,
jich oku dává pomstou plát
a v slovech bodá, pálí, studí.
Bronzové hlavy zhrdly snem,
idylou v domku počestném,
a horečka zlá k činu pudí.

Tvůj hlad, ó země, žije v nich,
tvůj svatý hlad je inspiruje.
Po metropolích nádherných
syn člověka se potuluje,

chor, otrhán a vysílen.
Svět bohatých v průvodu žen
a v lesku šperků promenuje.

Tvůj hlad, ó země, vykvete
v jedinou krátkou rudou sloku,
něž zablýskne se z písně té
či třesne výstřel. Tisíc roků,
na východ, západ, sever, jih,
hlad chudých s hladem bohatých
zápasí o svět v každém kroku.

Od pólu k pólu zemi spjal
ohromný řetěz trpělivý.
Milion mrtvých o něm tkal,
milion nový tká jej živý
ze zkrvácených bosých stop,
a ty jsou vyšlapány v hrob
víry a naděje, ty bože spravedlivý.

Fischamend

Den červnový dnes v paměti mé vstal
a ožil, zaplál. Bílá silnice,
po březích bídná uprášená tráva
s křesťansky pokornými čekankami,
a za mnou, v dálce, slunce zapadá.

A zleva dýše chladem slavný proud,
zelený Dunaj. V mojí hlavě šumí
roj písní, balad, melancholií,
zřím gesta, tváře, hochy, dívčice,
jimž ty jsi důvěrníci, tichá řeko,
hazardní milenkou i hrdinou.
Jdu, s ním a polohlasně skanduji

ty prosté verše posvátné. A náhle
v zrak zasvítí mi oslnivá běl
zdí hřbitova, jenž leží na svahu
po pravé straně. Štíhlé cypřiše,
studené, cudné, ztuhlé plameny
obětních ohňů, ční tu k nebesům
a v lehkém vánku chýlí temena.

„Ti bezejmenní, jež přinesla voda,
requiescant in pace.“

Den červnový dnes v paměti mé vstal,
a po letech zas chodím po hřbitově,
kde není křížův ani kamenů,
jen bují tráva zelená, a v ní
žlutavě planou terče pampelišek,
a moje srdce pláče vděčností
k tobě, ó dobrotivá sladká země,
vždy stejně vlídná, stejně spravedlivá,
jediná spravedlivá pod sluncem.

Denní cesta

Po noční bouři voní vzduch
a chladná louka rosou svítí.
Je obzor v dálce mlžný pruh.
O čem chceš, srdce, o čem snítí?

O družích, kteří zemřeli,
když ocelově hrály klasy?
O hlavách, které nezřely
slib naplněný kruté krásy?

Šli věrní, tiší, oddaní
po tvojich cestách, rodná země.

Šum stromů tvých jak zoufání
těch mrtvých hořce mluví ke mně.

A voní louka, rosa, vzduch.
Ve větvích stromů pění ptáci.
Domova pokořený duch
v jich píseň vplétá variaci:

že rozlezla se po Čechách
zbohatlá chasa povýšenců
jak kokotice lad a drah.
— A v mrtvou vůni vašich věnců

se mísí výdech surový
žravého nestoudného býlí. —
Vám závidím klid hrobový,
kdož dobří jste a čistí byli.

Hedva

Nebyla lvice ani tygřice
(jak toulaly se verši oné doby);
ze všední chladné mlhy života
šat utkaný a závoj na očích
a v šedém zraku podzimní třpyt měla
pod pyšným štítem bělostného čela.

Sníh padal, déšť a dudy vichřice,
zem stále čerstvé otvírala hroby,
leč ona byla ticha. Pohřbívala
s úsměvem teskným za dnů nejhorších.
Ve městě cizím u jednoho stolu
chléb skoupý chudoby jsme jedli spolu.

A dnes je mrtva. Prostá třeslice,
macešky, netřesk nad hlavou jí rostou.

Mák divoký tam v slunci plápolá,
sen horečný, jenž ustydl. Zavolá
pták ve větvích, a v mrtvou vůni ticha
jen moje srdce buší. Ještě dýchá.

Poutnice

Po letech přišla. Zlatohnědý vlas
v západním slunci mihavě se třás,
a v temných očích pohádka se chvěla
těch měst a zemí, o nichž vyprávěla.

— Poutnice žalná, srdce bez domova,
těkavý stíne na orloji světa,
slyš, nevzpomínej. Hořknou na rtech slova,
a marno, aby stará propast kletá
kal zvedla. V bahniskách a sítinách
ať dotlí mládí domýšlivý nach,
kruh zúžil se a zavřel, nové žití
novými květy voní, novým sluncem svítí.
Ve škebli dlaní dvou, dvou teplých dlaní
v bezpečné škebli mír v mém srdci dýše
a radost padá s chladnou rosou ranní
i s písni ptáka, když se budí v líše.
Na prahu domu v stínu věrných stromů
vzpomínka sedá se mnou za soumraku,
leč neteskní. Před soudem drahých zraků
si nevyčítá. Často vpodvečer
provází tebe do dalekých měst,
ochotna břímě žalu s tebou nést
a do přístavů s tebou jde v mlh šer
a šeptá tiše: Bon vent, bonne mer.